

armbeine 2 Flügel, 4 Ellen, 3 Oberschenkel, 3 Unterschenkel, 4 Speichen, 2 Rabenschnabelbeine, 2 Schulterblätter, 1 Lauf mit Zehen, 1 Becken, 1 Brustbein, 1 Schultergürtel und 1 Flügel; Schwingen und Federn.

5. Birkhuhn, *Lyrurus tetrix*: 2 Unterkiefer, 2 Läufe nebst Zehen, 1 Unterschenkel, 3 Oberschenkel; Schwingen und Federn.

6. Nebelkrähe, *Corone cornix*: Schwingen.

7. Uhu (!) *Bubo bubo*: 1 Schädel, 2 Oberarmbeine, 1 Schulterblatt, 1 Rabenschnabelbein, Schwingen und Federn.

8. Viel kleine Knochenreste, die nicht näher bestimmt werden konnten.

Durch nähere Untersuchung der Reste vom Auerhuhn konnte festgestellt werden, dass sie von 3 Individuen stammen. Die Vögel sind recht gross gewesen, etwa 3.5—4 kg. Da man kaum annehmen kann, dass so viel Beute in der nächsten Umgebung des Nestes zu Gebot gestanden habe, muss der Uhu seine Opfer von weit her geschleppt haben.

Rätselhaft bleiben die Uhu-Reste. Der unversehrte Schädel beweist, dass der Vogel keine Beute gewesen ist. Sonst hätte der angreifende Vogel den Schädel seines Beutetieres durchhackt, um so mehr als die Schädelknochen nicht besonders hart sind. Vielleicht hat der Uhu Gift erhalten und ist in der Nähe seines Nestes erlegen.

Dass der Uhu zur Nachtzeit bewohnte Gegenden aufsucht und sich sogar auf Hausdächer setzt, ist bekannt. Die Rattenreste geben der Annahme eine Stütze, dass der Uhu in der Nähe von Pferde- und Kuhstallungen nach Nahrung geht.

Några blad ur sothönans *Fulica a. atra* L. utbredningshistoria i Finland.

Av ERIK W. NYSTRÖM och GÖSTA IDMAN.

Fågelfaunan undergår ju i alla länder under tidernas lopp förändringar och naturligtvis är detta fallet än mer beträffande olika områden inom samma land. Orsakerna härtill äro självfallet mångahanda, men utan tvivel utgör människans görande och låtande en av huvudfaktorerna. Skogar nedhuggas och rensas, sjöar och träsk sänkas, kärr uttorkas m. m., och allt sådant tvingar en del fågel-

arter att utvandra till andra områden, som erbjuda bättre bosättnings- och existensmöjligheter.

Ett särskilt intresse erbjuda nya fågelarter, som inkommit till vårt land på naturlig väg, d. v. s. som icke blivit inplanterade. Många sådana främlingar hava ju då och då besökt oss, men såsom hörande till vår fauna kunna de väl betraktas först, sedan de regelbundet anträffats häckande härstädes.

En art, som jämförelsevis sent vunnit full medborgarrätt i Finlands fauna, utgör sothönan *Fulica a. atra* L., ehuru dess utbredningsområde redan nu omfattar större delen av södra Finland ända upp till ungefär 65 breddgraden. Det kan därför erbjuda ett visst intresse att följa denna utbredning och iakttaga huru snabbt den försiggått.

Ur litteraturen hava vi icke lyckats erhålla något säkert årtal för sothönans första anträffande i vårt land. I P. U. Sadelins „Fauna fennica“ av år 1810 upptages arten icke, men väl i tilläggen (addenda), som utgavos år 1819. Notisen lyder: „*Fulica atra*, sv. Blåsklacka, Blesand, Blaesa, Wasae & Aboae.“ Intet årtal angives. C. E. Bergstrands förteckning över Ålands högre djurvärld (tryckt 1852) upptager även *Fulica atra*, sothöna, mustakana; arten betecknas såsom rar. Bergstrand tillägger: „har blivit skjuten vid Godby av doktor Tapenius“. Årtalet anföres tyvärr icke. I sitt arbete: „Helsingforstraktens Fogelfauna enligt anteckningar från och med sommaren 1831 till och med våren 1847“ omnämner Magnus von Wright *Fulica atra* och säger härom: „sällsynt, såväl 1846 om våren som ock 1847 erhöles ett exemplar“. Finska Fågelsamlingen eger ett exemplar från Kimito av den 5 maj 1847, och enligt J. A. Palmén har fågeln anträffats vid Helsingfors även år 1848.

Ehuru sothönan enligt Sadelin tvänne gånger iakttagits i Finland redan mellan åren 1810 och 1819, kan man väl dock med stöd av nyss anförda säkra uppgifter våga påstå, att den egentliga invandringen skedde först långt senare. Att exakt fastslå tidpunkten härför är omöjligt, men mycket talar för, att immigrationen inträffade på 1840-talet. Bergstrand uppger, såsom nämnt, att Tapenius skjutit en sothöna vid Godby. Detta måste hava skett under tidsperioden 1843—1852, emedan Tapenius kom till Åland såsom provincialläkare år 1843. Då sothönan enligt Bergstrand ännu år 1852 var sällsynt därstädes, har man väl rätt att antaga, att arten inkommit till Åland icke alltför många år tidigare. Sothönan har

ju visat prov på förmågan att mycket snabbt utbreda sig. Detta antagande stämmer väl överens med observationerna från Helsingfors och Kimito åren 1846 och 1847 samt även med Jägerskiölds uppgift, att sothönan redan före år 1858 var allmän i Upland i Sverige. Att arten från Sverige invandrat till Finland, närmast Åland, står utom allt tvivel. Det tidigaste säkra datum för bofynd i vårt land härstammar även från Åland. I Ernst Wasenius' samling finnes 1 kull på 9 ägg, tagen i Finströms socken den 23 maj 1875.

Att döma av de uppgifter man finner i litteraturen torde Helsingforstrakten ännu år 1870 hava utgjort den ostligaste gränsen för sothönans utbredning i Finland. År 1873 skriver Palmén: „Nordligaste gränsen för sothönans förekomst går över vårt lands sydligaste delar, varför den ock förekommer här endast till ringa antal; den häckar likväl i våra sydvestligaste trakter“, och i anteckningar, som blivit gjorda av olika personer över flyttfåglars ankomst till skilda orter i Finland, anmäles ingen iakttagelse av sothönan i trakter öster om Helsingfors före år 1870. År 1882 skildrar A. J. Mela i „Suomen Luurankoiset“ artens utbredning sålunda: „I södra och sydvästra Finland sällsynt. Anträffad på Åland, i Korpo, i närheten av Björneborg, i Sagu, Kimito, Ekenäs, flere gånger i omgivningarna av Helsingfors, i Viborgs län vid Vuoksens stränder och ända vid Kexholm. Är omnämnd även från Vasa.“ Observationerna från Viborgs län äro meddelade år 1871 av Tengström, som omnämner, att sothönan någon gång erhållits om våren i Kexholm, samt av O. Londén, som uppger, att den tvänne gånger blivit skjuten vid stränderna av Vuoksen. Artens uppträdande här redan vid denna tidpunkt, kan väl med rätta anses såsom tillfälligt, då nämligen M. Walleen, som under våren och sommaren 1886 bedrev ornitologiska studier på Karelska näset, icke anträffade arten en enda gång. Härför talar även den omständigheten, att sothönan först omkring och efter år 1890 blir oftare iakttagen i Viborgs län, där särskilt Bamböle-träsk invid Fredrikshamn tyckes hava utgjort en lämplig bosättningsplats. Talrika bofynd med ägg från denna sjö äro nämligen kända, t. ex. 22 maj 1890, 22 maj 1891 och 18 maj 1892. W. Segercrantz, som varit i tillfälle att följa med fågelivet i nämnda träsk, skriver år 1897, att han under en följd av år där iakttagit c. 30 par sothöns.

Omkring år 1890 anträffades sothönan på Karelska näset. En-

ligt T. Tourunens uppgifter fanns den år 1894 ännu icke i Äyräpäänjärvis norra del, men i den södra delen iakttog han 2—3 par. Att Äyräpäänjärvi med tiden skulle bliva ett paradiset för arten, kan man ju väl tänka sig. År 1904 observerades fågeln första gången även i sjöns norra avsnitt och år 1913 var den redan mycket allmän i hela sjön. År 1925 uppgiva H. Hackman och E. Qvarnström, att sothönan i Äyräpäänjärvi förekommer i ofantligt stort antal, dominerande över alla andra fågelarter. E. Merikallio uppskattar samma år antalet individer till 300. Även i Kahvenitsa sjö förekom sothönan år 1921 i överväldigande stort antal. I Sortavala-trakten är den enligt K. E. Kivirikko sedan år 1902 hemmastadd.

Vilken väg sothönan invandrat till Karelska näset, kan ej med full säkerhet avgöras. En möjlighet förefinnes ju, att fågeln inkommit från sydost, då nämligen arten redan åren 1881—1885, om ock sällsynt, blivit observerad i St. Petersburgska guvernementet.

Vi se av det anförda, att sothönan under den korta tidrymden av c. 60 år hunnit utbreda sig och vinna säkert rotfäste längs hela vår långa sydkust.

Sedan sothönan fått rotfäste på Åland och vid kusten i södra Finland, vidtog utbredningen norrut dels längs Bottniska vikens kust, dels till vattendragen i det inre av landet. Om vi med ledning av uppgifter ur litteraturen och andra säkra källor följa fåget utmed västkusten och angränsande landområden, finna vi, att utbredningen norrut, åtminstone i något större skala, försiggick först på 1890-talet, om ock arten redan ansenligt tidigare här och där anträffats, någon gång t. o. m. häckande. Att trakterna vid Kumo älvs utlopp med deras lämpliga bosättningsplatser först skulle bliva besatta, ligger i öppen dag. Den första säkra uppgiften om sothönans förekomst i denna landsdel vi lyckats erhålla, härrör från år 1871. Då iakttog nämligen K. Lydén fågeln i Kumo älv nedanför Björneborg. Den andra därefter tidigaste observationen är från en något nordligare belägen ort. I Luonnon Ystävä ingår ett meddelande, att T. Forsström den 12 september 1897 observerat unga sothöns i Ahlainen (Hvittisbofjärd) socken; arten hade sålunda häckat därstädes. I sitt arbete: „Till kännedomen om fågelfaunan i Hvittis samt angränsande delar av Kumo socken och Kauvatsa kappell“ omnämner R. Palmgren, som exkurerat i dessa trakter under somrarna 1898, 1902, 1903, 1904 samt hösten 1905, att han upprepade gånger iakttagit enstaka sothöns och i juli 1903 en ungdugg.

Han tillägger: „sothönan häckar dock av allt att döma regelbundet i Rajjalanjärvi.“ Sedan arten fått fast fot i Björneborgstrakten, tilltog individantalet år för år, och år 1923 upptager E. Suomalainen sothönan redan såsom allmän häckfågel i Enäjärvi m. fl. sjöar på Ytterö och i angränsande socknar.

Om sothönans utbredning längre norrut föreliggande iakttagelser. I Vasa anträffades arten år 1873 enligt Wright-Palmén och år 1899 enligt Mela-Kivirikko. Merikallio, som länge följt med fågelfaunans sammansättning vid Uleåborg och vida områden i Österbotten har lämnat oss ytterligare upplysningar. Omkring år 1885 hade sothönan häckat i Piippola socken. År 1888 erhöll Oulun Suomalainen Realilyseo ett exemplar av fågeln från Simo, sålunda från en mycket nordligare belägen ort, där tvänne individer observerats. Senare eller år 1913 sköt Wuorio en ungfågel där sammastädes, varest den alltså med stor sannolikhet blivit kläckt (Räsänen, Medd. af Societas pro F. & F. Fennica 41). Redan tidigare eller 1882 hade enligt E. Hougberg en sothöna blivit skjuten vid Torneå. År 1903 hade såväl gammal som ung fågel anträffats i Haapavesi. Allmännare tyckes sothönan blivit i Österbotten först efter år 1910, vilket följande iakttagelser tyda på. Georg Herpman anför sålunda: „*Fulica atra* observerades första gången i Kronoby socken sommaren 1913 och har sedan dess återkommit och häckat varje år, åtminstone i några par. Åren 1927 och 1928 observerades fågeln ej, men troligen fanns den dock även dessa år.“ Enligt Merikallio anträffades arten åren 1913 och 1915 i Liminka, 1915 i Uleåborg och 1916 på Karlö samt sistnämnda år häckande i Reisjärvi socken och i Liminka bukten. Liminka bukten är enligt vad man f. n. med säkerhet känner sothönans nordligast belägna häckplats i Finland.

Sothönans utbredning norrut längs Finlands västkust ända upp till ungefär 65 breddgraden har sålunda stadigt och säkert fortgått i likhet med utbredningen åt öster utmed sydkusten. Visserligen har fågeln blivit anträffad även nordligare såsom t. ex. i Muonio och Kuusamo, men dess uppträdande här bör väl anses såsom tillfälligt.

Längs Kumo älv dal spridde sig sothönan snabbt till de inre delarna av Satakunta. Redan år 1896 anträffade A. och K. Hildén ett bo i Karkku och år 1898 sågs fågeln därstädes under fortplantningstiden. Arten har sedan flere år tillbaka blivit allt allmännare

och regelbundet häckande i dessa nejder t. ex. i Tyrvis enligt H. Stålbergs meddelande till Luonnon Ystävä av år 1925. Väinö Heikinheimo omnämner arten 1925 även från Birkkala.

Ännu återstår att följa sothönans inmarsch till landskapen i det inre av landet. Såsom redan blivit nämnt, observerades arten första gången i Helsingforstrakten år 1846. År 1859 sköts ett exemplar vid Traskända och år 1872 ett av O. Engström i Tusby. År 1895 iakttog Hj. Schulman sothönan i Pusula kapell av Lojo socken. Det är emellertid först omkring år 1900 *Fulica atra* blir allmänna i det inre av Nyland samt i Tavastland. Enligt K. E. Kivirikko fanns den år 1898 icke ännu i Nurmijärvi, men år 1900 blev den skjuten därstädes. År 1900 fann Kivirikko 2 par häckande i Ritvalan Vähäjärvi i Sääksmäki och de därpå följande åren flere par i nämnda sjö. Ungefär vid samma tidpunkt hade arten även häckat i Tykölä sjö i Tyrvöntö. År 1917 fann Hj. Schulman ett bo av sothönan i en vik av Ilmolanselkä i Hauho och följande år 2 bon med ägg i samma sjö. Undertecknad Idman iakttog år 1919 sothönan i Hyvikkälä träsk i Hauho (bo med 7 ägg) samt i Tykölä sjö i Tyrvöntö (en gammal och en ungfågelskjutna).

Talrika observationer från Sääksmäki, Tyrvöntö och Hauho tyda på, att dessa trakter erbjuda särdeles lämpliga uppehålls- och boplatser för sothönan. Från detta centrum har utan tvivel utbredningen österut mot Päijänne och norrut till vattendragen i Tammerforstrakten utgått. År 1915 blev sålunda ett exemplar skjutet i Lampis och ett i Hollola. Jorma Soveri omnämner i sina „Lintutietoja Lammilta“, att sothönan där anträffats häckande åren 1923—1925.

Från riktningen norrut föreligga följande iakttagelser. År 1915 sköts enligt S. Haitto en sothöna i Messuby, och år 1918 observerade E. Merikallio c. 10 individer i Lempäälä i ett träsk invid järnvägen. År 1924 hade arten redan hunnit till Eräjärvi. Enligt E. Kärki häckade sothönan därstädes åren 1924 och 1925.

Beträffande sothönans förekomst i Savolaks föreligga endast sparsamma meddelanden. Tidigt har emellertid någon enstaka individ anträffats även i detta landskap. Sålunda sköts redan år 1881 ett exemplar av fågeln i Suonenjoki. År 1915 fasttogs tidigt på våren en sothöna i Pielavesi och i augusti 1916 blev ett exemplar skjutet i Maaninka. År 1917 iakttoogs arten i Iisalmi. I början av april 1927 observerades fågeln i Nyslott av E. Kärki, som med-

delar, att sothönan i denna trakt anträffats endast på få ställen. Nu anförda observationer låta dock förmoda, att sothönan redan är hemmastadd även i Savolaks i för dess trevnad lämpliga sjöar. Arten är ju en utpräglad träskfågel, och då den helst uppehåller sig i den täta sumpväxtligheten, undandrager den sig lätt allmänare uppmärksamhet, särskilt om den icke förekommer i större individantal.

Från norra Karelen föreligga inga fynd av sothönan.

En kort sammanfattning av det anförda ger vid handen, att sothönan på anmärkningsvärt kort tid utvidgat sitt utbredningsområde till stora delar av vårt land. Om vi från Sortavala draga en linje upp till Uleåborg, sammanfaller landet söder om denna linje tämligen nära med sothönans urbredningsområde för närvarande. Vid jämförelse med J. A. Palméns skildring av förhållandet år 1873 se vi, vilket storverk livskraft kan utföra.

Hajanaisia muistiinpanoja Enontekiön linnustosta.

A. J. KOPPERI.

Kuluneena kesänä (1930) oleskelin kuukauden päivät Enontekiössä ja tästä ajasta 15 päivää (11. VII—25. VII) Kilpisjärvellä. Vaikkakin tuon matkan tein aivan toisessa tarkoituksessa, merkitsin samalla muistiin joitakin mielenkiintoani herättäneitä havaintoja seudun minulle jokseenkin oudosta linnustosta. Havaintoja olen tehnyt venematalla Palojoensuusta—Kilpisjärvelle sekä takaisin palatessa samaa 170 km pituista jokireittiä, perillä Kilpisjärvellä ja lopuksi muutaman päivän oleskelun aikana Hetassa (Enontekiön k.k.). Luetelo ei siis pyri olemaan täydellinen, vaan käsittää ainoastaan ne lajit, jotka jossakin suhteessa kiinnittivät huomiotani matkan varrella.

Corone c. cornix L. Kilpisjärven Siilastuvalle saapui 24. VII varis, jota siellä asustava lokki ryhtyi karkoittamaan pois, seuraavana päivänä uudistui sama näytelmä.

Pica pica (L.). Hetassa useita pesiä, joissa vielä heinäkuun viimeisinä päivinä poikasiasa.

Pinicola e. enucleator (L.) 2 yks. nähty lähellä Markkinaa (Lätäs- ja Könkämäenon yhtymäkohtaa) 28. VII.

Carduelis linaria (L.). Nähty useita kertoja Saanatunturin alemmilla rinteillä.